

2030: A City Odyssey. Kan de stad wat het land niet kan?

Elke Decruynaere

*In zijn boek *If mayors ruled the world* breekt Benjamin Barber een lans voor de stad als bestuursniveau om wereldproblemen aan te pakken. De natiestaten zijn verdeeld en machteloos, maar steden kunnen zich opwerpen als geloofwaardige en daadkrachtige spelers. Een visie waar ik me in kan vinden. Maar laten we niet naïef zijn. Er is meer nodig dan een sterke burgemeester. De 21ste eeuw is die van de mondige burgers. Dat stelt burgemeesters voor een uitdaging. Een ander soort leiderschap is nodig. Tegelijk is het een grote kans. Op voorwaarde dat er gebouwd wordt aan het draagvlak voor vooruitstrevend beleid en dat we erin slagen om de diverse gemeenschappen in dezelfde stad rond een gemeenschappelijk project te verbinden.*

De kracht van duizend fietsbellen

Gent voerde op 3 april 2017 het veelbesproken *Circulatieplan* in. Het plan kreeg tot ver voorbij onze landsgrenzen aandacht en is het geesteskind van mijn collega, schepenvan Mobiliteit en Openbare Werken, Filip Watteeuw (Groen).

In de aanloop naar het plan waren de doemscenario's alomtegenwoordig: Gent zou doodbloeden en leeglopen, de bruisende stad zou helemaal verpieteren.

Vandaag blijkt het tegendeel: Gent groeit en bloeit, en bij elke straal zon loopt het centrum helemaal vol. Uiteraard is het plan niet perfect. Handelaars worden in bepaalde straten geconfronteerd met gewijzigde verkeersstromen, wat een invloed heeft op hun cliënteel. Het vergt van veel mensen een aanpassing.

Maar de omwenteling, niet alleen in de manier van verplaatsen, maar ook in de hoofden van de mensen, kwam er niet alleen door de groenen in het stadsbestuur. Op een cruciaal moment kwamen de Gentenaars op straat om hun steun uit te spreken voor het plan. Een duizendtal fietsers maakte veel kabaal en riep het doemdenken een halt toe. Een bevraging bewees intussen dat het *Circulatieplan* de harten van de Gentenaars veroverde, ook bij heel wat twijfelaars. Geen enkele oppositiepartij noemt zichzelf tegenwoordig nog onomwonden tegenstander.

Bij het maken van die moedige keuze werd het stadsbestuur geholpen door pioniers, toekomstdenkers die de handen uit de mouwen staken. De vrouwen en mannen achter de eerste Gentse leefstraten bijvoorbeeld. Het concept is simpel: gedurende enkele maanden verdwijnen de geparkeerde auto's uit het straatbeeld en is er ruimte voor ontmoeting, voor groen, voor spel en rust. Er gaat telkens een intensief participatieproces aan vooraf.

Zelf beschrijft Lab van Troje vzw het zo:

'Vijf jaar geleden bracht Stad Gent een groep creatieve Gentenaars bij elkaar om te helpen een duurzame toekomst dichterbij te brengen. Bij hen ontstond het idee van de Leefstraat, een experiment om de Stad te helpen bij het maken van keuzes rond straatinrichting en buurtparkeren. Keuzes die nodig zijn om van Gent een duurzame en gezellige plek te maken. Om uit te zoeken hoe zo'n andere straatinrichting en buurtparkeren in de praktijk zou werken, werd Lab van Troje opgericht: een tijdelijk vehikel om inspiratie, kennis en ervaring aan te reiken. Lab van Troje startte met de uitdrukkelijke bedoeling om geen actiecomité te worden, maar als een tijdelijke tussenstap om Stad en bewoners te verbinden. Die tijdelijkheid zit ook in de statuten ingebakken: de vzw Lab van Troje ontbindt zich automatisch eind 2017.'

© Beeldbank Stad Gent

Het Lab van Troje begeleidde uiteindelijk maar liefst 51 leefstraten in Gent. Antwerpen, Brussel, Rotterdam, Utrecht, Haarlem, Amsterdam en Groningen zijn er intussen ook mee aan de slag. Ze bouwen verder op de ervaringen van Gent en maken hun eigen versie.

In Gent is een dergelijke pionierswerking intussen ingebed in het stedelijk beleid. Ambtenaren leiden nu het vele enthousiasme, maar ook het zoeken naar oplossingen voor potentiële leefstraten, in goede banen. Dat die begeleiding nodig blijft, bevestigt het onderzoek door Cedric Goossens, Stijn Oosterlynck en Elisabet Van Wymeersch. Uit een bevraging en analyse van leefstraten in de wijk Brugse Poort blijkt dat de verandering van de straat en bij uitbreiding de hele ecologische transitiebeweging een deel van de bewoners een gevoel van onvrede bezorgt. De onderzoekers stellen:

'het (is) raadzaam bij de transitie naar een ecologisch duurzame toekomst ook oog te hebben voor de sociale pijler van duurzaamheid, althans wanneer men geen addertjes onder het gras wenst. En hoewel vzw Lab van Troje steeds een bemiddelende rol heeft proberen opnemen wanneer conflict ontstond en op zoek is gegaan naar concrete oplossingen, moeten we vaststellen dat in het Leefwijk-experiment een significante groep bewoners met sterke gevoelens van verdringing blijft zitten. Misschien ligt de oplossing daarom paradoxaal genoeg in minder praten en meer luisteren, in minder concrete oplossingen en meer variatie in de fundamentele opties die voor een straat genomen kunnen worden. Luisteren naar tegenstanders is belangrijk op het moment dat praten voor hen geloofwaardigheid mist of gezien wordt als de vaste wil om te overtuigen. Concrete oplossingen aanreiken – zoals vzw Lab van Troje consistent probeerde te doen – zal voor een aantal sceptische bewoners zeker het verschil maken, maar in stedelijke achterstandswijken waar processen van marginalisatie met vele oorzaken al decennialang actief zijn, zal dit niet volstaan. Letterlijk en figuurlijk ruimte creëren voor een democratisch debat over een transitie naar duurzame mobiliteit en een ecologische stad zijn absoluut cruciaal, maar dat gebeurt niet in een sociaal vacuüm maar in een samenleving waarin groepen ongelijke sociale posities innemen en dus niet met gelijke wapens strijden over hoe invulling gegeven wordt aan stedelijke leefbaarheid en de straat als publieke ruimte. Vzw Lab van Troje gaf aan haar taak te hebben volbracht. De opgave voor de volgende generatie transitiedenkers ligt klaar.'

Persoonlijk denk ik dat dit voor groene politici een van de grote uitdagingen van de toekomst is. Hoe betrekken we mensen in achterstandswijken of die zich in een achtergestelde positie bevinden, bij de ecologische transitie? Het is alvast mijn overtuiging dat onderwijs en kinderopvang daarin een heel belangrijke rol hebben. Omdat we op die manier de bewustwording alvast met de paplepel meegeven. Maar het zal ook aanpassingen vragen en het durven herdenken van de eigen positie van wie mee aan de ecologische kar trekt.

Hoe betrekken we mensen in achterstandswijken of die zich in een achtergestelde positie bevinden, bij de ecologische transitie?

Gent en Garde

Met projecten als Gent en Garde en Foodsavers trekt mijn ander Groene collega, schepen van Milieu, Energie en Noord-Zuid, Tine Heyse, volop de kaart van de korte keten en bewust omgaan met onze voeding. Wie op zoek is naar schoolvoorbeelden van concrete realisaties die bewijzen dat een door en door ecologisch en duurzaam verhaal hand in hand gaat met een sociaal project, moet zich beslist informeren over het reilen en zeilen van de Foodsavers. Dankzij deze samenwerking met het Gentse OCMW wordt jaarlijks 300 ton voedsel niét weggegooid maar voor sociale doeleinden bestemd.

Eerder al trok Tine Heyse met Gent en Garde de aandacht van Michel Bauwens. Gent en Garde is een interactief forum van de Stad Gent waar alle Gentenaars deel van kunnen uitmaken. De gedeelde agenda is lekkere, lokale en duurzame voeding in de stad. Met oog voor de hele voedselketen: van productie, verwerking en distributie, tot

consumptie en afvalbeheer. Bestaande initiatieven zoals hoeveverkoop, voedselteams, groenteabonnementen en boerenmarkten, Donderdag Veggiedag, fairtradecampagnes, sociale restaurants en volkstuintjes worden versterkt en verbreed. Tegelijk is het de plek waar innovatieve pilootprojecten opstarten. Naar het voorbeeld van steden als Toronto en Bristol werd in de schoot van Gent en Garde via de Beleidsgroep een *Food Council* opgericht.

Stad Gent vroeg Michel Bauwens als internationaal expert en transitiedenker om het eerste *commons transitieplan* voor de hele stad Gent voor te bereiden. In zijn zoektocht naar mechanismen om de energie van *commons*gerichte initiatieven meer impact te geven in Gent noemt Bauwens de werking van Gent en Garde een ‘zaadvorm voor een nieuw model van samenwerken’. In de beleidsgroep zitten zowel Boerenbond, de Universiteit als Samenlevingsopbouw, Oxfam Wereldwinkels, Bioforum en Velt samen. Ook de werkgroep Stadslandbouw is er vertegenwoordigd. En in die werkgroep zit

ten de *commons*-initiatieven zelf en geldt een ‘contributieve logica’: wie bijdraagt krijgt een stem. Dit model benoemt Bauwens als een ‘democratie plus’ waarbij de lokale democratie niet beperkt blijft tot een representatieve bestuursvorm maar ook de doeners een stem krijgen.

De overheid moet kunnen loslaten en meer ruimte geven. Anderzijds mogen initiatieven als het erop aan komt toch niet steeds de overheid in de rol van ‘subsidieverlener’ of ‘fixer van alle problemen’ duwen.

Maar het vraagt een wederzijdse zoektocht (overheid/stad en burgerinitiatieven) om zich andere rollen aan te meten. De overheid moet kunnen

loslaten en meer ruimte geven. Anderzijds mogen initiatieven als het erop aan komt toch niet steeds de overheid in de rol van ‘subsidieverlener’ of ‘fixer van alle problemen’ duwen. Samen ontrafelen welke barrières er zijn en die samen aanpakken – zeker als barrières bij andere overheden zitten – is een volgende stap. Wat blijft voor de overheid is dat deze niet enkel instaat voor het gedeeld belang van één common maar ook voor het algemeen belang. Een voorbeeld: het OCMW investeert fors in nieuwe sociale voorzieningen, verspreid over de stad. Om dat te financieren verkoopt ze onder meer gronden die ze bezit buiten Gent. Toch komt hier kritiek op van mensen die vooral willen inzetten op alternatieve landbouw. Het zijn moeilijke afwegingen vanuit algemeen belang, die eigen zijn aan de overheid.

Een kindvriendelijke stad

Nadat de groenen na 30 jaar oppositie toetraden tot het Gentse stadsbestuur werd de missie van de Stad Gent herschreven. Voortaan luidt deze als volgt:

‘Gent is een open, solidaire, wijze en kindvriendelijke stad. Zij verbindt alle krachten om de stad uit te bouwen tot een blijvend leefbaar geheel en zo de toekomst verder vorm te geven. Gent wil op creatieve wijze voorloper zijn in de transitie naar een klimaatneutrale stad. We bouwen verder aan een milieuvriendelijke en gediversifieerde economie die welvaart brengt voor iedereen. Zo ontwikkelen we ons tot een gemeenschap van verantwoordelijke burgers die zich vrij kunnen ontplooiën en op de nodige ondersteuning kunnen rekenen.’

Wat opvalt: de verantwoordelijkheid wordt niet enkel bij het stadsbestuur of de stadsdiensten gelegd maar gedeeld met alle Gentenaars. Dat is ook de weg die de stad opgaat als Smart City. Tegenwoordig noemt elke stad zichzelf een Smart City. Vaak is dat echter een zeer leeg begrip en beperkt het zich tot technologische hoogstandjes. Gent vult dit in als Smart City of People. Het zijn de Gentenaars die de stad écht Smart maken. Zij zijn de werkelijke drive en laten ambities slagen. De juiste term is misschien wel City of Smart People.

De verantwoordelijkheid wordt niet enkel bij het stadsbestuur of de stadsdiensten gelegd maar gedeeld met alle Gentenaars.

Neem nu de ambitie van de kindvriendelijke stad. Amper een jaar na het herschrijven van de missie kreeg Gent als een van de eerste steden en gemeenten het label Kindvriendelijke stad. Zonder de vele Gentenaars die dit verhaal elke dag dragen zou het niet meer zijn dan een label. Een mooi voorbeeld zijn de speelstraten, dit jaar met een recordeditie van 171 straten. Zonder de bijna 400 meters en peters zou dat nooit lukken. Dat zijn ouders, grootouders maar ook burens die zich engageren om hun straat elke dag autovrij te maken, een oogje in het zeil te houden en een programma op te stellen.

Maar slaagt dit verhaal ook als het over minder lichtvoetige samenwerking gaat? Hoe fantastisch zou het niet zijn als de gemeenschappelijke ambitie voor een kindvriendelijke stad ook een schrijnend en zeer complex probleem zoals de woningnood mee helpt tackelen? Net als in andere populaire steden is wonen in de stad voor veel mensen onbetaalbaar geworden. Het resultaat is dat steeds meer mensen op straat belanden, ook gezinnen met kinderen. Niemand wil een kind zonder dak. Helpt een laagdrempelige gedeelde ambitie om krachten te mobiliseren voor een dermate groot vraagstuk als de woningnood en druk van migratie in Europese steden?

Deze drie voorbeelden leren dat samenwerking tussen burgers, tussen burgers en overheid en tussen verschillende overheden bepaald niet zonder uitdagingen is. Maar ze vormen wel de sleutel tot succes.

We kunnen Benjamin Barbers boektitel dan ook best aanpassen: niet *If mayors ruled the world* maar wel: *If cities ruled the world*.

Helpt een laagdrempelige gedeelde ambitie om krachten te mobiliseren voor een dermate groot vraagstuk als de woningnood en druk van migratie in Europese steden?

Een belangrijke kanttekening

‘De natie is dood, leve de stad?’ Nee. ‘Steden gaan het zelf doen’ is ook niet juist: we kunnen niet alles op stadsniveau oplossen. Een triest voorbeeld: de vele verdrinkingsdoden op zee. Hiervoor is een Europees antwoord nodig. Maar de stad kan de motor zijn van een verfrissende zoektocht naar oplossingen: debat, verontwaardiging, elkaar wakker maken.

Hoe? Het komt erop aan om bewoners actief te betrekken bij het beleid. Dit is niet kiezen voor de gemakkelijkste weg zoals de aangehaalde voorbeelden bewijzen. Maar de

tijd is voorbij waarin de politiek het beter wist en de bevolking mak volgde. We leven nu in een tijd van betrokkenheid, activisme en engagement. Heel wat mensen zullen zich door die woorden niet meteen aangesproken voelen. Maar vraag hen naar hun ideeën voor de heraanleg in de straat en je bent vertrokken.

Het is een hele odyssee die beleidsmakers hiervoor dienen af te leggen; een flinke reis die voor sommigen begint hoog in de ivoren toren. Anderen staan al wat verder en experimenteren met verschillende vormen van inspraak. Hoe dan ook: ik ben ervan overtuigd dat de komende jaren heel wat nieuwe democratische experimenten het licht zullen zien.

Tot slot: een pleidooi voor de stad is geen pleidooi tegen het platteland. Integendeel. Geconcentreerde steden redden ons platteland. Als steden en omliggende gemeenten de handen in elkaar slaan, kunnen beide daar alleen maar bij winnen. Dat geldt voor tal van uitdagingen: mobiliteit maar ook de uitbouw van een lokale voedselstrategie en zelfs onderwijsbeleid. Ook daar is meer samenwerking net het antwoord.

Het alternatief voor samenwerking is dat iedereen afwachtend naar elkaar blijft kijken: de premier naar de Europees commissaris, de burger naar de politiek, de politiek naar het middenveld. En dan kijken we uiteindelijk allemaal naar de eigen navel. In dat geval, als we niet kiezen voor brede samenwerking, dan is pessimisme voor de uitdagingen waar we voor staan absoluut gerechtvaardigd.

Kiezen we er wel voor om de handen in elkaar te slaan, om onze gezamenlijke expertise en middelen te bundelen, dan hoeven we niet bang te zijn voor morgen.

Bio

Elke Decruynaere is voor Groen schepen in Gent. Haar bevoegdheden zijn Onderwijs, Opvoeding en Jeugd. Elke is master in de geschiedenis en werkte van 2003 tot 2013 in de zorgsector op het thema gelijke rechten voor mensen met een handicap en persoonsgebonden financiering. Ze zetelt in de Gentse gemeenteraad sinds 2006.